Kiihdyttääkö sosiaalinen media yhteiskunnan kahtiajakautumista?

Menestysteos The Nudgen kirjoittaja Cass Sunstein kritisoi tuoreessa kirjassaan sosiaalista mediaa yhteiskunnallisen eriytymisen kiihdyttämisestä.

Kuva: Miikka Pirinen / Sitra

KIRJOITTAJA
Hannu-Pekka Ikäheimo
Projektijohtaja, Uudet vaikuttamisen tavat, Sitra
JULKAISTU
24.07.2017

”Vaalitulos ei edusta minun Suomeani, en tunne ketään perussuomalaisia äänestänyttä.” Näin totesi näyttelijä **Krista Kosonen** vuoden 2015 eduskuntavaalien jälkeen. Perussuomalaiset olivat juuri nousseet Suomen toiseksi suurimmaksi puolueeksi. Kommentista seurasi paskamyrsky. Julkisuudessa Kosonen leimattiin todellisuudesta vieraantuneen punavihreän kuplan malliesimerkiksi.
Suomen kahtiajakautuminen on puhututtanut senkin jälkeen. Viimeisimpänä kirjailija **Pirkko Saisio** totesi Helsingin Sanomien haastattelussa kahtiajakautumisen olevan yksi Suomen suurimpia ongelmia. Hän korosti dialogin merkitystä ja piti tärkeänä sitä, että myös punavihreässä kuplassa hyväksyttäisiin ne tosiasiat, jotka ovat toisenlaisen ajattelun perusta.

Kuplautumista on mahdotonta estää. Ihmiset ovat aina viihtyneet samankaltaiset arvot ja maailmankatsomuksen jakavassa seurassa ja muodostaneet sen perusteella kuppikuntia. Sosiaalisten todellisuuksien on kuitenkin nähty eriytyneen länsimaissa huolestuttavalla tavalla viimeisten vuosien aikana. Useissa analyyseissä yhdeksi syyksi on nostettu sosiaalinen media ja sen voimakkaasti kasvanut suosio myös uutiskanavana.

Yhdysvaltalainen lakimies-tietokirjailija **Cass Sunstein** on yksi heistä, joka uskoo sosiaalisen median kiihdyttävän yhteiskunnallista eriytymistä ja tuo sen esille tuoreessa kirjassaan *#Republic: Divided Democracy in the Age of Social Media*. Hänen mielestään ihmisten olisi syytä altistua erilaisille näkökulmille ja ideoille, ja etenkin myös sellaiselle informaatiolle, jota he eivät ole itse valinneet. Sen lisäksi useimmilla ihmisillä tulisi olla merkittävä määrä jaettuja kokemuksia. Sosiaalinen media haastaa näitä demokraattisen julkisuuden ideaaleja a) antamalla yksilöille ennennäkemättömiä mahdollisuuksia personoida uutisvirtaansa ja b) tarjoamalla yrityksille ennennäkemättömiä mahdollisuuksia suodattaa ihmisille sisältöjä sen perusteella, mitä he heistä tietävät.

Se, mikä on hyvää ja tarkoituksenmukaista kuluttajan ja yritysten näkökulmasta, ei välttämättä ole sitä demokraattisen kansalaisuuden näkökulmasta. Kuluttajat ja yritykset voivat hyötyä yhä tarkemmin kohdennutuista sisällöistä, mutta demokratiassa on tärkeää, että ihmiset altistuvat myös sisällöille ja näkökulmille, joita he eivät ole itse valinneet. Informaatio on julkishyödyke, jonka leviäminen mahdollisimman monimuotoisena mahdollisimman laajalle palvelee koko yhteiskunnan etua.

Suntein vyöryttää *#Republic*-kirjassaan esiin merkittävän määrän tutkimusaineistoa niistä vaaroista, jotka seuraavat, jos ihmiset käpertyvät massoittain kommunikoimaan lähinnä omiin porukoihinsa ja suodattamaan silmiensä eteen vain omia mieltymyksiään vastaavaa sisältöä. Useat näistä vaaroista ovat myös jo realisoituneet.

Suosituimpien some-kanavien, kuten Facebookin ja Twitterin, käyttöä tutkittaessa on havaittu, että ihmiset altistuvat voimakkaasti sisällöille, jotka tukevat heidän ennakkokäsityksiään. Tämä on Sunsteinin mukaan huolestuttavaa, koska ryhmien polarisoitumista tutkittaessa on havaittu, että ihmisten ennakkokäsitykset vahvistuvat ja mielipiteet kärjistyvät, kun he altistuvat pelkästään omia ennakkokäsityksiään tukevalle informaatiolle. Tutkimusten mukaan homogeenisissä keskusteluympäristöissä ihmisillä on myös taipumus laittaa liikaa painoarvoa ”yleisesti tiedetylle” ja sivuuttaa informaatio, jota on vain yhdellä tai muutamilla. Siten tällaiset keskusteluympäristöt ovat erittäin otollista maaperää harhaisten käsitysten ja propagandan leviämiselle.

Sunstein pelkää, että mikäli uusien viestintäkanavien mahdollistama omiin kupliin käpertyminen ja informaatiovirtojen personoituminen jatkuu nykyisellään, voi laajemman yhteisymmärryksen saavuttaminen yhteiskunnassa vaikeutua entisestään.

> *”Pahimmillaan etäisyys eri ryhmien välillä voi kasvaa niin suureksi, että kyky ymmärtää toisten näkemyksiä tai käydä dialogia kuivuu kokoon.”*

Sunstein kehottaakin kaikkia huolensa jakavia kansalaisia vaatimaan parempaa somea. Nykymuodossaan suosituimmat sosiaaliset mediat eivät hänen mielestään tue tarpeeksi erilaisten ajatusten ja argumenttien kohtaamista. Itse hän ehdottaa, että Facebook ja muut some-kanavat voisivat lisätä sovelluksiinsa toiminnon, jolla käyttäjät voisivat halutessaan saada uutisvirtaansa näkyviin vastatietoa ja vasta-argumentteja (*serendipity button*). Muutamat suuret mediatalot Yhdysvalloissa ovatkin jo vaalien alla vastaavia palveluja tarjonneet.

Suomi-somen kokemusasiantuntijana en näe nykytilannetta yhtä synkkänä kuin Sunstein. Yhdysvaltojen jyrkkä kahtiajakautuminen on varmasti vaikuttanut Sunsteinin kokonaisarvioon, eivätkä kaikki hänen havaintonsa ole sellaisinaan sovellettavissa Suomeen. Suomen erottaa Yhdysvalloista jo se, että täällä Sunsteininkin hehkuttamilla riippumattomilla yleisuutismedioilla on yhä keskeinen asema tiedonvälityksessä, joka heijastuu myös somen sisältöihin. Kansalaiset eivät myöskään ole jakaantuneet eri televisiokanaville poliittisten katsomusten mukaisesti.

Somen vaikutuksia on silti syytä pohtia ja tutkia myös Suomessa. Erilaisten sosiaalisten medioiden ja uusmedioiden suosio uutiskanavina kasvaa erityisesti nuorissa ikäryhmissä. Niissä liikkuvilla sisällöillä voi olla kauaskantoisia vaikutuksia. Jos tutkimukset toisensa jälkeen osoittavat, että somen ansaintalogiikalle ominainen uutisvirtojen personalisointi supistaa maailmankuvaa ja johtaa todellisuuksien yhä syvempään polarisaatioon, asiaan on syytä puuttua. Kuten Sunsteinkin toteaa, usein juuri ne ihmiset (esim. radikalisoitumisvaarassa olevat), joiden olisi hyvä kuulla eriäviä mielipiteitä, suodattavat ne tiedostaen tai tiedostamatta pois näkyvistä. Nykyiset kommunikaatioteknologiat tekevät tämän helpommaksi kuin koskaan ennen.

Hannu-Pekka Ikäheimo. sitra.fi. 24.7.2017.